

„Hívjon csak Marinak”

Kaposváron lép először színpadra Törőcsik Mari

„Ugye, meglepődött, milyen kalácsképem lett? Ötvenhárom kiló vagyok; meghizlaltak az intenzívén. Én, aki eddig nem is szerettem a csokoládét, ott táblaszámra faltam.” – így fogad Törőcsik Mari a kaposvári Csiky Gergely Színház öltözőjében. A Kossuth-díjas színésznő betegsége után a Schwajda György vezette tátrumban lép először színpadra. Marguerite Duras, a háború utáni francia irodalom jelentős alakjának *Naphosszat a fákon* című színművében játssza a főszerepet. A darabot Anatolij Vasziljev rendezi, s már javában folynak a próbák; a bemutató október 16-án lesz. Amikor művésznőnek szólítottam a Nemzet Színészét, bal kezével nagyot csap a térdére, s azt mondja: hívjon csak Marinak. Jobbjával – ami még nehezen mozdul –, a szövegkönyvet szorongatja. Hiába kérte Vasziljevet, hadd hozza csak az aktuális oldalakat a próbákra, a „kemény szívű” rendező nem engedte. Törőcsik Mari a cigarettától végleg elbúcsúzott, ám a kávétól nem tiltották el orvosai, akik maguk is állítják: gyógyulása valódi csoda. Isten nélkül nem ment volna.

– Ha visszagondol a Körhinta suhanására, majd az azt követő fél évszázadra, sikeres színpadi és filmszerepek tucatjaira, elismeréseire, közelmúltbéli gyógyulására, gondolom, bizonyosság lett: tenyerén tartotta, s tartja az Úr...

– Engem elkényeztetett a sors, Isten valóban a tenyerén hordott. Most, hogy így vagy úgy, de meghaltam, arra jöttem rá: Isten azért hozott vissza, mert tudatni akarja velem: olyan gazdag életet adott, hogy a halálom nem lehet ilyen könnyű. Nem szoktam mérleget vonni az életemről, még így, a vége felé sem, de azt mondhatom, hogy valóban gazdag életem volt. A rendszerváltás után megkérdezték tőlem Cannes-ban, sajnálom-e, hogy nem kinn születtem, azt mondtam, nem. Arra céloztak, hogy sokkal jobb életem lett volna odakinn, hiszen amikor ugyancsak Cannes-ban az életműdíjamat átvételekor végignézttem a hírességek titkárait, arra gondoltam, mindegyikük többet kereshet egy évben, mint én egész életemben. Hiába sejtették, más világ várt volna rám odakinn, hajthatatlan maradtam, szakmai életem csak idehaza teljesíthetett ki igazán.

1956. október 21-én vagy 22-én jöttem vissza a Körhinta párizsi bemutatójáról, ahol egy teljes oldalt írt rólam Francois Truf-

faut. Ismertem a leggazdagabb, magyar származású francia producereket, szóval körül voltam véve olyan emberekkel, akik szívesen segítenek. Még elég fiatal voltam, s érdemes lett volna visszamennem. Eszembe sem jutott, pedig akkor oly mértékben bezárult előttünk a világ, hogy azt ma a fiatalok el sem tudják képzelni.

– Most, miután átkacsintott a túlpartra, újra láthatjuk...

– Mélyen istenhívó voltam és vagyok, de nemcsak Istenben hiszek, hanem az emberekben is, akikben sorozatosan és tömegesen lehet csalódnia, de mindig elámulok, amikor akár a legegyszerűbb környezetből is felcsillan valaki, aki igazán ember. Engem ez mindig meghat. Vannak tanulatlan munkás- és parasztemberek, akikben ragyogóan megmutatkozik, hogy milyen nagyszerű emberek. Ez nem attól függ, hogy milyen képzettséget kaptak, hanem attól, hogy milyenek belülről.

– Akadnak szép számmal olyanok, akiknek az identitását, az érületét nem a szíve, hanem az érdeke diktálja...

– Sajnos, ez ma nemcsak Magyarországon, hanem az egész világon így van; olyan mértékig szabadult el a pénz diktátuma és hatalma. Az én korosz-

tályom keményen megtanulta, hogy egyenlőség nincs. Nem a tehetősek ellen beszélek; közöttük is vannak tiszteletre méltóak, különösen azok, akik az érdemeiknek köszönhetik a gazdagságukat. Például Bill Gates, a világ leggazdagabb embere tudja, hogy mi a kötelessége. Vagyonának hetven százalékát juttatja a rászoruló embereknek, országoknak. Ma úgy megy a cége, hogy tulajdonképpen azzal törődik, nehogy ellopják a jótékony-sági, karitatív célokra szánt pénzt. Én a gazdagságukat fitogtatókon háborodom fel; ha a másíknak arany a fürdőkádja, akkor neki a vécéje is legyen arany. Ha nagyon fáradt vagyok, szívesen nézek dokumentumfilmeket. Most mutatták az egyik külföldi adón a világ drága üzleteit. Látom ám, hogy egy egydecis üveg parfüm magyar pénzben 35 millió forint. Én azt mondom, el kell őket küldeni kőbányába követ törni. Csak egy hétre, hogy megtudják, mi az...

– Pilinszky János is – akihez legendás barátság fűzte, s ő volt leánya keresztapja – megjárta a mélységeket. Ő sem ilyen gazdagságról álmódott...

– Ma is nagyon hiányzik. Azok közé tartozik, akiknek emléke életem végéig fel-feltör bennem. Kevesen tudták, hogy milyen elképesztően elbűvölő

humora volt és milyen öniróniája. Emlékszem, mikor két évre leköltöztünk Velemre, akkor ő is lejött, kibérelt az erdőszél egy emeletet. Teréz öt és fél éves volt, és János óriási sétákat tett vele. Sajnálom, hogy Teréz legalább négy évvel nem volt idősebb, vagy János várhatott volna még a halállal, mert akkor nemcsak keresztapja alakja és szerete, hanem a beszélgetések íze is megmaradt volna a lányomban.

– Megmaradt viszont tőle az a mély, spirituális líra, amelyet szerencsére sokan, sok helyütt idéznek.

– Igen. Lányom elsőként kapott a meséskönyvből, hiszen amikor János nem publikálhatott, meséket írt. Hároméves lehetett, amikor felolvastam keresztapjának a *Kalandozások a tükörben* című verses meséjét, és csak folytak a könyvei. Mondtam neki: „Terézském, ne sírj, figyeld majd meg, milyen szép lesz a vége!” Azt mondta: „Jó, jó, de az egész olyan szomorú.” János nemcsak szomorú, hanem vidám is tudott lenni. Kevés emberen röhögtem annyit, mint amikor János beszélt, különösen saját magáról. De így is halt meg. Mesélték: az ügyeletes orvos és a nővérek körülállva hallgatták Pilinszkyt, aki azt ecsetelte, hogy amikor bevit-

ték az intenzív osztályra, és ott feküdt az ágyon csövek között, miként látta önmagát. Annyira nevettek rajta, hogy harsozott a kórház. Ő is felkacagott, s így halt meg.

– A Nemzeti Színházat mindig szívének tekintette Mari. Egyszer meg is jegyezte, ha lesz Nemzeti, ha nem, akkor is a Nemzeti színésze marad.

– Én bekerültem abba a nagyon nagy Nemzeti Színházba, ahol akkor Major Tamás volt az igazgató, Gellért Endre, Marton Endre, Apáti Imre, Várkonyi Zoltán és ne is soroljam tovább, hogy mekkora színészek, rendezők vettek körül. Mivel túlságosan nagyot röpültem a filmvilágba a Körhintával – amit Fábri Zoltánnak köszönhetek, nem magamnak –, így aztán legalább tíz évig nem fogadtak el a színpadon. Ezek az emberek viszont szinte ölben tartottak, és azt mondták, hogy „közénk való vagy”. Én pedig meg szoktam jegyezni, ha kérdik – s ez ne tűnjön nagyképcségnek tőlem –, a Nemzeti Színház nem egy épülettől, hanem a múltjától függ, és ebben a múltban, akár tagja vagyok, akár nem, én is benne vagyok. A Nemzeti Színház létét, mindegy, hogy kinek tetszik az épület, kinek nem, nagyon fontosnak tartom. Amikor arról beszélnek, hogy kell-e vagy nem, akkor én mindig azt mondom: kell. Ez egy régi, európai szokás, hogy fenn tartanak egy prózai színházat, amelynek vannak fénykorai és vannak mélyrepülései. Mindig attól függ, hogy ki vezeti. A kulturális kormányzatnak az kell legyen a legfontosabb, hogy meg tudják találni a vezetésre legalkalmasabb személyt. Nekem az a dolgom, hogy folyamatosan abban reménykedem: jó és egyre jobb lesz.

– Hogy látja, a mostani Nemzeti a fénykorát éli?

– A betegségem miatt egyetlen produkciót nem láttam az új vezetés alatt, ezért nem tudom értékelni. Én ott mindenkit

szeretek, a mostani igazgató is rendezett engem, és szerettem vele dolgozni. Kívánom, hogy a világból minden évben egy nagy-nagy személyiséget hozzanak el, mert a mostani Nemzeti Színház is tele van kiváló színészekkel, akik arra a megváltásra várnak, hogy az ő nagy tudásukat tovább vigyék, s újabb és újabb színházi gondolkodásmóddal, felfogással találkozzanak.

– Annak idején Schwajda György Szolnokra hívta, most meg Kaposvárra.

– Hála a Jóistennek nekem nem kellett vidéki színházba szerződnöm, én Schwajda György személye miatt mentem le Szolnokra, és leszámítva az első nagy Nemzeti Színház éveimet, Szolnokon voltam a legboldogabb. Ezt őszintén mondom. S most, amikor meghívott, az ő és Vasziljev kedvéért jöttem, akinél dolgoztam már háromszor, Moszkvában is több mint két hónapot.

– Milyen rendező Anatolij Vasziljev?

– Egy örült pasas; amikor feltűnt, szerintem a világ legnagyobb öt neve között szerepelt. Úgy érzem, hogy mivel nem maradt egy helyen, hanem a világ több színházában is – mint Görögországban, Franciaországban – rendez, így nem fárad el. Sem ő, sem a közeg, amelyben dolgozik. Most is óriási formában van, csak hát így, 74 évesen nem bírom ugyanazt a tempót, mint Moszkvában, amikor 60 évesen dolgoztam nála, de majd csak élve maradok.

– A szerep, amelyet Marguerite Duras Naphosszat a fákon című színművében játszik, mennyire talált rá önmre?

– Hihetetlenül nehéz, de szép anyag. Örülök neki. A század egyik legkiválóbb francia szerzőjének a műve. Egy nagyírú francia színésznő kisregényéből írta át Duras. Vasziljev elfogult velem és azt gondolja, én is megcsinálom. Ha jól sikerül az előadás, amely meglehető-

Szita Károly kaposvári polgármesterrel. Fotó: Varga Kata

sen komplikált, akkor elégedett lehetek. A közönséget egyébként nem szabad lenézni. Ha a közönség újabb műalkotásként lát egy komplikált művet színpadon, akkor azt elfogadja. A Száz év magányra sem lehet azt mondani, hogy operett. Ötven előadást játszottam belőle Szolnokon és ötvenet Budapesten, és csak azért kellett levenni, mert nagyon sokat elvittek a szerzői jogok. Vasziljev egyébként Osztrovszkijt is rendezett Szolnokon. Negyed ház mindig elment, de akik maradtak, azok meg nem akartak a végén felállni.

– A kaposvári társulat nagy ovációval fogadta, ami már a színházi évadnyitó társulati ülésen is érzékelhető volt...

– Lehet, hogy Csiky Gergely Nagymamáját kellett volna eljátszanom, aminek tényleg örülnének, mint ahogy Tolnay Klárikának is örültek, amikor azt játszotta. Remélem, azért ebben is elfogadnak.

– A kaposvári színészek nemcsak együtt játszanak Marival, hanem nyilván tanulnak is a Nemzeti Színházról.

– Nem tudom, hogy akarnak-e. Én, ha fiatal színészekkel próbáltam a Nemzeti Színházban, és láttam rajtuk, hogy tehetségesek, akkor mindig segítettem nekik, hiszen lassan már 56 éve vagyok a pályán. Egy általam is elismert, nagy színésznő, aki már nem fiatal – nem árurom el a nevét – egy közös munka során

megkérdezte tőlem: „Te Mari, ezt honnan tudod?” Azt válaszoltam: „Onnan, hogy én tíz olyan mesterrel dolgoztam együtt, akikből nektek egy-egy jutott.” Közülük több hallott rólam nyugaton vagy keleten, és engem kért fel egy-egy szerepre. Nagy szerencsém volt ezen a téren is.

– Valóban nagy ajándék, mint ahogy az is, hogy újra színpadra lép, betegsége után először Kaposváron.

– Nagy teher ez...

– Ehhez kellett Mari igenje is...

– Igen, de a nagyvonalúság is Alfölditől, aki mindenáron azt akarta, hogy először a Nemzetiben lépjek fel. Lett volna ugyanis egy bemutatóm a Nemzetiben tavasszal, ezért toltam el Schwajda Gyuri meghívását őszre, de az orvosaim nem engedtek emberek közé. Ezért nem néztem premiereket, előadásokat sem, mert annyira legyengült az immunrendszerem. „Nem szabad, hogy közeledjete” – adtam tudtukra a kollégáknak, barátoknak, akik jöttek látogatni. A látogatók már röhögtek, és kórusban mondták: „nem közelítünk, nem közelítünk”.

– Voltak, akik háttérírával segítették gyógyulását.

– Mesélték, s ez rendkívül megható. Az ima nagy erőt adott a visszatérésemhez. Nemcsak ezt, hanem sok mindent köszönök Istennek.

Lőrincz Sándor